

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті
розвитку сучасних
соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

УДК 021.6:378.4(477.74-21):174.7

Подрезова М. О.,

*директор Наукової бібліотеки Одеського
національного університету імені І. І.*

Мечникова,

Заслужений працівник культури України

ВУЗІВСЬКА БІБЛІОТЕКА В ПРОЕКТІ СПРІЯННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД РОБОТИ

У статті досліджуються етапи становлення Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP). Актуальність роботи обумовлена невирішеністю питань у цій галузі наукових досліджень і полягає в необхідності подальшої її теоретичної та практичної розробок.

Проаналізовані засоби і прийоми, які використовує Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова для досягнення формування етичної культури у науковців.

Ключові слова: чесність, етика, академічна культура, якісна освіта, виховання еліти, наукова бібліотека.

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті
розвитку сучасних
соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті
розвитку сучасних
соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

Одним з критеріїв якісної освіти є академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Попри очевидні й незаперечні зрушення в дослідженні академічної доброчесності, актуальними на сьогодні залишаються такі завдання:

- боротьба з плагіатом;
- формування етичних норм академічної спільноти;
- виховання інформаційної грамотності;
- підвищення мотивації навчання;
- антикорупційні заходи.

У 2015 році Американські ради з міжнародної освіти (АРМО) у співпраці з Державним департаментом США через Відділ преси, освіти та культури Посольства США в Україні спільно з Міністерством освіти і науки України розробили **Проект сприяння академічній доброчесності в Україні** (SAIUP). Американські ради з міжнародної освіти (ACTR/ACCLES) (АРМО) — міжнародна некомерційна організація, що створює освітні можливості як для окремих осіб, так і організацій. За допомогою академічних обмінів, мовного навчання та розвитку освіти розробляють і адмініструють з 1974 року інноваційні освітні програми, що спрямовані на одержання нового знання та взаємного порозуміння.

Мета проекту – донести до університетської спільноти значення академічної доброчесності, а також «допомога в розробці адаптованого до української системи освіти комплексу процедур та інструментарію попередження та протидії академічній нечесності». Головною метою реформ, які втілює Міністерство освіти і науки України, є якість освіти, яку неможливо забезпечити без дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу.

Учасниками Проекту стали 10 українських університетів і в тому числі ОНУ ім.

І. І. Мечникова.

Згідно з планом і концепцією проекту роботу проведено у кількох напрямках:

- 1) створення суспільної підтримки академічної доброчесності;
- 2) розвиток навиків зі створення університетської бази з академічної доброчесності;
- 3) зміна нормативних практик.

Протягом року у межах проекту відбулась низка заходів, у яких взяли участь і представники ОНУ. Серед них:

30 березня: круглий стіл «Концепція академічної доброчесності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення» (НаУКМА, м. Київ);

16-24 травня: проведення 18 фокус-груп у 5 університетах (CEDOS) з виявлення особливостей освітнього процесу, що впливають на стан академічної недоброчесності;

17 травня: візит до ОНУ ім. І. І. Мечникова для зустрічі з керівництвом та студентами радника з питань преси, освіти та культури Посольства Сполучених Штатів в Україні Конрада Тернера;

16—18 вересня: тренінг для викладацької та студентської груп формування навиків планування, розробки та впровадження міні-проектів для становлення та популяризації академічної доброчесності за участі проекту «Активні громадяни» (Британська рада в Україні);

• 30 вересня: круглий стіл «Формування академічної доброчесності та механізмів запобігання та протидії плагіату в наукових текстах в Україні» за ініціативи Науково-дослідного центру з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України (Міністерство юстиції України);

• 15-30 листопада: проведення загальноуніверситетського опитування (CEDOS та дослідницька компанія GfK) щодо проблем доброчесності в освітньому процесі.

Частиною загального проекту «Сприяння академічній доброчесності в Україні» став проект «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» (керівник – О. Сербін), який було започатковано у 2016 році Українською бібліотечною асоціацією. Він спрямований на включення бібліотек різних типів, видів, підпорядкування у процес формування в суспільстві культури академічної доброчесності, запобігання проявам шахрайства, плагіату, корупції у сфері освіти та науки, зокрема, в школах і університетах. В межах цього проекту були створені робочі групи за такими напрямками:

- Міжнародні правила цитування (керівник - О. Бруй);
- Комп'ютерні програми перевірки на плагіат (керівник – Л. Савенкова);
- Організація кампаній з формування культури академічної доброчесності в бібліотеці (керівник – О. Сербін);

• Методика навчання студентів академічної доброчесності у бібліотеці ВНЗ (керівник – С. Чуканова).

Співробітники НБ ОНУ є учасниками робочих груп за першими трьома напрямками. Приймали участь у круглому столі з обговорення проектів під час VII Львівського бібліотечного форуму (вересень 2016 р.).

Для Наукової бібліотеки Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (НБ ОНУ) практика формування культури академічної доброчесності та навичок її дотримання не є новою, тому що співробітники Наукової бібліотеки і раніше вивчали досвід світових бібліотек, слідували за змінами на законодавчому рівні і зараз ретельно вивчають інформаційні потреби своїх користувачів і проводять роботу з метою підвищення інформаційної компетентності студентів, молодих науковців та професорсько- викладацького складу. НБ ОНУ не тільки просуває принципи академічної етики та прозорості, але й розробляє та впроваджує комплекс заходів щодо запобігання недоброчесності при написанні наукових праць.

Секція «Організація кампаній з формування культури академічної доброчесності в бібліотеці»

Розглянемо **Відкритий доступ до інформації** як запоруку прозорості виконання наукових досліджень, а також один із антиплагіатних заходів. Це один із принципів, яким керувалася НБ ОНУ, створюючи універсальний репозитарій відкритого доступу - електронний архів інтелектуальних продуктів університетської спільноти. В репозитарії на рівні монографій та наукових статей присутні також повні тексти дисертацій та авторефератів, які були захищені у Вченій раді університету.

Одним із видів діяльності НБ ОНУ в напрямку формування академічної доброчесності є **відстеження та аналіз законодавчої бази** щодо розробки, підготовки, оформлення та оприлюднення результатів наукових досліджень. Завданням бібліотеки як інформаційного осередку університету є розповсюдження цієї інформації серед науковців та адміністрації вишу.

Саме вузівським бібліотекам відводиться основна роль щодо формування культури академічної доброчесності. Проявами порушення інтелектуальної етики та академічної недоброчесності є не тільки несанкціоноване викопистання чужих напрацювань. Регулювання

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

практики написання наукових праць є однією з форм академічної культури. Правильно (грамотно) оформлена наукова публікація, посилання та список використаних джерел є своєрідним вираженням етичної культури наукової публікації, а отже і запорукою успіху автора.

Приймаючи до уваги вищесказане, співробітники Інформаційно-бібліографічного відділу НБ ОНУ розробили *комплекс лекцій та практичних занять для магістрів, аспірантів і професорсько-викладацького складу університету.*

«Оформлення публікацій у журналах і збірниках».

Користувачі отримують чіткі структуровані рекомендації, які підготовлені за вимогами національного стандарту ДСТУ 7152:2010 «Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках», що встановлює положення щодо форми, місця й послідовності розміщування елементів видавничого оформлення статті.

Складання списків використаних джерел, бібліографічний опис та посилання".

Надаються рекомендації щодо складання списків літератури до наукових видань (монографій, статей, дисертацій) згідно ДСТУ та рекомендацій ДАК України. Більш детально зупиняються на використанні державних стандартів ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» і ДСТУ 8302:2015 Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання» - певні приклади описів, різниця сфери застосування цих стандартів.

«Бібліографічні стилі, транслітерація та необхідність її застосування».

Інформування науковців щодо опису джерел інформації згідно міжнародних стандартів, зокрема використання бібліографічних стилів, що обумовлено актуальністю питання розміщення публікацій в міжнародних наукових журналах (як у друкованому вигляді, так і в електронному), та транслітерації списків використаної літератури до наукової публікації, як шляху до інтеграції української наукової спільноти до міжнародного наукового середовища.

«Академічний плагіат та порушення норм авторського права».

Аналіз понять інформаційна культура, етика інтелектуальних запозичень, академічний плагіат. Інформування слухачів про різновиди плагіату та засоби його уникнення. Ознайомлення з існуючими програмними забезпеченнями, що розпізнає академічний плагіат у текстах.

«Культура періодичних видань університетської бібліотеки, інтеграція в міжнародний освітянський простір».

Ознайомлення слухачів з видавничою діяльністю НБ ОНУ, досвідом роботи в цьому напрямку, принципами дотримання бібліографічної культури наукових видань, а також методів просування наукових публікацій в міжнародному науковому середовищі.

«Інституційний репозитарій: електронний архів інтелектуальних продуктів університетської спільноти».

Проаналізовано користь відкритого доступу до результатів наукових досліджень у напрямку формування академічної доброчесності та наукової етики. Інформування слухачів про інституційний репозитарій ОНУ ім. І. І. Мечникова: принципи пошуку та розміщення публікацій.

Комплекс лекцій було розроблено і співробітниками Відділу інформаційно-аналітичного моніторингу НБ. Він розрахований на молодих науковців з метою ознайомлення з основними тенденціями оцінки наукових здобутків та підвищення публікаційної грамотності.

«Наукометрія. Короткий довідник для молодого вченого: як не загубитися в сучасному науковому світі»

«Національні та міжнародні бібліографічні бази даних: особливості пошуку релевантної інформації»

«Самоархівування як запорука високої наукової репутації вченого»

Основними питаннями лекції є пошук інформації в базах даних, вибір тематично спрямованого наукового журналу, оформлення публікацій згідно вимог видання та норм академічної доброчесності (кодексу честі науковця), інтеграція результатів наукової діяльності в міжнародний простір. Основним завданням даного курсу є підвищення публікаційної грамотності майбутніх науковців і як наслідок позитивний імідж серед міжнародної наукової спільноти.

Усі лекції та практичні заняття спрямовані на заохочення слухачів до самостійної роботи та спонукають їх до дотримання етичних норм і тим самим формуванню академічної

Культурно-просвітницька діяльність університетської бібліотеки також сприяє вихованню академічної доброчесності. В рамках цього виду роботи були проведені наступні семінари:

- **Семінар для вузівських бібліотек м. Одеси «Формування інформаційної культури студентів».** Огляд видів просвітницької роботи НБ ОНУ зі студентами, а саме: лекції та практичні заняття, екскурсії, відкриті перегляди літератури для семінарів та конференцій, які супроводжуються лекційними заняттями. Результатом цієї роботи передбачається підвищення інформаційної грамотності та формування інформаційної культури студентів.

- **Семінар для вузівських бібліотек м. Одеси «Інтелектуальна власність та авторське право».** З метою формування етики інтелектуальних запозичень та реалізації антиплагіатних заходів на семінарі була розглянута та детально проаналізована нормативно-правова база щодо інтелектуальної власності та авторського права.

Заходи з підвищення професійної кваліфікації бібліотечних співробітників

Для того, щоб залучити якомога більшу кількість бібліотечних співробітників до даної проблематики, в план щомісячних занять з підвищення кваліфікації були включені наступні доповіді спеціалістів, які безпосередньо працюють в даному напрямку: «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек», «Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах», «Етика наукових публікацій та системний підхід до плагіату». Заходи заплановані для проведення протягом 2017 р. не тільки для співробітників нашої бібліотеки, але й для всього методичного об'єднання бібліотек.

Секція «Міжнародні правила цитування»

Крім роботи зі студентами та науковцями в Науковій бібліотеці проводиться **інформаційно-консультативна робота з редакційними колегіями** університетських періодичних видань.

На даний час ОНУ ім. І. І. Мечникова є видавцем 27 наукових періодичних видань. Двадцять з цих видань списки використаних джерел оформлюють не тільки згідно національного стандарту (ДСТУ 7.1:2006), а ще за міжнародними стилями цитування (References).

Співробітники Наукової бібліотеки проводять інформаційно-консультативну роботу з науковою спільнотою з використання бібліографічних менеджерів для спрощеного складання списків літератури, що дозволяє суттєво зменшити час на цей процес та помилки у складанні бібліографічних списків літератури. Також слід відмітити, що більшість університетських видань розміщено на платформі OJS, де включений модуль автоматичного моделювання посилання, що дозволяє користувачу зробити правильне посилання на роботу у необхідному стилі цитування.

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті розвитку сучасних соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

Членство ОНУ в асоціації CrossRef, що об'єднує видавців наукових публікацій, дозволяє отримувати цифровий ідентифікатор DOI на статті восьми своїх видань. В рамках цієї угоди редакційні колеги, на видання яких отримуються цифрові ідентифікатори, в обов'язковому порядку додатково перевіряють бібліографічні списки прийнятих до опублікування статей на наявність DOI, щоб мінімізувати неточності у посиланнях.

Секція «Комп'ютерні програми перевірки на плагіат»

Для вибору ресурсу який буде задовольняти всі потреби вузу був розглянутий великий перелік доступних програмних засобів для перевірки текстів на плагіат. Основний вибір зупинився на двох системах польської "Plagiat" (Strike Plagiarism) та української «Unplag».

За результатами спільного обговорення було прийнято рішення про підключення університету до системи перевірки на плагіат від українських розробників – компанії **Unplag.com**, так як даний розробник пропонує такі ж функціональні можливості як і польська компанія, але на більш вигідних комерційних умовах. Зокрема, надається безоплатна можливість перевірки на плагіат по внутрішній базі вузу та базам партнерів, і тому є необхідність впровадження єдиного міжвузівського інструменту (репозитарію) для такого аналізу.

На даний час підписана угода співпраці з компанією Unplag, підготовлена нормативно-правова база, розроблена документація, методичні рекомендації. Система знаходиться в стадії тестування та відпрацювання різноманітних варіантів використання, для визначення найбільш зручної для наших користувачів схеми взаємодії. На даному етапі тестова перевірка на антиплагіат проводиться на дипломних роботах студентів.

До кінця травня, система перевірки на плагіат отримає широке використання на загально-університетському рівні.

Також для аналізу наукових робіт на плагіат планується створення відповідного сектору на базі Наукової бібліотеки, в обов'язки якого буде входити опрацювання надходжень від користувачів, здійснення перевірки протягом 5 робочих днів та формування звіту, що містить загальний відсоток унікальності авторського тексту, посилання на скопійовані джерела та вказує неоригінальні частини тексту. Звіт надається відповідальній особі кафедри (наукового підрозділу тощо) для подальшого розгляду та автору роботи (науково-педагогічному працівнику, студенту тощо).

Віртуальний простір НБ ОНУ ім. І. І. Мечникова побудований на принципах академічної доброчесності та містить поради й рекомендації щодо її дотримання. На офіційному сайті Наукової бібліотеки представлена БД «Формування академічної доброчесності», що складається з наступних розділів:

- нормативно-правова база;
- антиплагіатні програми;
- інформативно-рекомендаційні матеріали;
- заходи, що організує НБ ОНУ в цьому напрямку;
- слайд-лекція «Академічна доброчесність: нова академічна культура».

Також на сайті НБ, у розділі «Наукометрична діяльність», розміщені методичні рекомендації щодо питань оформлення та оприлюднення результатів наукових досліджень, оформлення періодичних видань, створення авторського профіля, правил оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел і літератури та посилань. Здійснюється доступ до світових інформаційних БД релевантної інформації.

Крім тих заходів, що були перелічені вище, регулярно проводяться індивідуальні та групові консультації для студентів, магістрів, аспірантів та викладачів. В процесі розробки

знаходиться анкета для онлайн-опитування «Ставлення студентів до плагіату і шляхи запобігання». Як підсумок опитування планується провести круглий стіл «Академічна культура студентства ОНУ».

Отже, підсумовуючи можна заявити, що участь ОНУ ім. І. І. Мечникова у Проекті сприяння академічної доброчесності дозволяє відповідати вимогам сучасної міжнародної наукової спільноти та суспільства в цілому, тим самим створюючи позитивний імідж ВУЗу. Робота НБ ОНУ в цьому напрямку триває.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність у ВНЗ // Освіта України. – 2016. – 15 серп. (№ 32). – С. 2.
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред.: Т. В. Фініков, А. Є. Артюхов ; Міжнар. благод. фонд «Міжнар. фонд, дослідж. освіт. політики». – Київ : Таксон, 2016. – 234 с.
3. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів (Центр академічної доброчесності) [Електронний ресурс] : пер. з англ. / Д. Л. Мак Кей, Г. Навела. – Електрон. дан. – Ukraine, 2017, 23 берез. – Режим доступу: <http://www.saiup.or2.ua/resursv/desvat-DrvntsvDiv-akademichnovi-dobrochesnosti-dlya-vvkladachiv-tsentr-akademichnovi-dobrochesnosti/> (дата звернення 11.04.2017). – Загол. з екрана.
4. Киричок, І. В. Місія вузівської бібліотеки у сприянні академічної доброчесності [Електронний ресурс] / І. В. Киричок, Т. Б. Павленко. – Електрон. дан. – Режим доступу : <http://conf.nlu.edu.ua/bis-2016/paper/viewFile/3913/600> (дата звернення: 11.04.2017). – Загол. з екрана.
5. Липатова, Н. Г. Методические рекомендации по подготовке научных статей / Н. Г. Липатова // Вести. Рос. таможенной акад. – 2008. – № 3. – С. 142–146.
6. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформ. огляд / авт.-уклад.: Н. В. Якуніна, А. А. Чинюк, Я. В. Руденко ; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. С. Сошинська, О. О. Сербін ; Наук. б-ка ім. М. Максимовича Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка; Укр. бібл. асоц. – Київ : УБА, 2016. – 41 с.
7. Підготовка статті до публікації у міжнародних наукових виданнях : метод. рек. / уклад.: О. О. Цокало, Д. В. Ткаченко ; ред. О. Г. Пустова ; Миколаїв, нац. аграр. ун-т. – Миколаїв, 2015. – 88 с.
8. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання : метод. посібник / кол. авт.: Н. В. Стукало, К. В. Ковальчук, М. В. Литвин [та ін.] ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. – Дніпропетровськ, 2013. – 44 с.
9. Совсун, І. Національний репозитарій вирішить проблему плагіату в наукових працях [Електронний ресурс] / І. Совсун. – Електрон. дан. – Ukraine, 2016, 26 лип. – Режим доступу : <http://vnz.org.ua/novvny/Dodivi/9424-natsionalni-repozitarii-vvrihvt-problemu-nlagiatu-v-naukovyh-pratsiah-inna-sovsun> (дата звернення: 11.04.2017). – Загол. з екрана.

М. А. Подрезова,
директор Научной библиотеки
Одесского национального университета
имени И. И. Мечникова,
Заслуженный работник культуры Украины

Візія бібліотеки ВНЗ в контексті
розвитку сучасних
соціокомунікативних технологій
Всеукраїнська науково-практична конференція

ВУЗОВСКАЯ БИБЛИОТЕКА В ПРОЕКТЕ СОДЕЙСТВИЯ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ДОБРОЧЕСТНОСТИ: ОПЫТ РАБОТЫ

В статье исследуются этапы становления Проекта содействия академической добропорядочности в Украине (SAIUP). Актуальность работы обусловлена нерешенностью вопросов в этой области научных исследований и заключается в необходимости дальнейшей ее теоретической и практической разработки.

Проанализированы средства и приемы, которые использует Научная библиотека Одесского национального университета имени И. И. Мечникова, для достижения формирования этической культуры у ученых.

Ключевые слова: честность, этика, академическая культура, качественное образование, воспитание элиты, научная библиотека.

M. O. Podrezova,
Director of the Scientific Library
of Odessa I. I. Mechnikov National University,
Honored Worker of Ukraine Culture

UNIVERSITY LIBRARY IN THE STRENGTHENING ACADEMIC INTEGRITY PROJECT: FROM PRACTICAL EXPERIENCE

The article examines the stages of the development of the Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project (SAIUP). The urgency of the work is determined by unresolved issues in this sphere of the scientific research and implies its further theoretical and practical elaboration.

The article analyzes the means and techniques used by the Scientific Library of the Odessa National I. I. Mechnikov University to achieve the development of ethical culture in the scientific community.

Keywords: honesty, ethics, academic culture, high quality education, elite upbringing. Scientific library.